

Atıf (cite): Demetler, Hamdiye (2023), Kutadgu Bilig ve indeksi üzerine Türkiye’de yapılmış düzeltme teklifleri (1981-2019), *Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi*, 7, 106-134. doi: 10.48147/dada.1328806.

Kutadgu Bilig ve İndeksi Üzerine Türkiye’de Yapılmış Düzeltme Teklifleri (1981-2019)

Hamdiye DEMETLER¹

Kutadgu Bilig ve İndeksi Üzerine Türkiye’de Yapılmış Düzeltme Teklifleri (1981-2019)

Correction Proposals Made in Turkey on the Kutadgu Bilig and İndeks (1981-2019)

Özet

Kutadgu Bilig, İslamiyet dönemi Türk edebiyatının ve Karahanlı Türkçesinin en önemli eserlerinden biridir. Karahanlı Türkçesinin 11. yüzyıldaki özelliklerini oldukça iyi yansıtan Kutadgu Bilig, günümüze kadar Türk dili ile ilgili çeşitli konuları aydınlatmak için başvurulabilecek önemli bir kaynak olmuştur. Kutadgu Bilig üzerine günümüze kadar birçok çalışma ve düzeltme teklifi yapılmıştır. Bu çalışmada, Kutadgu Bilig ve indeksi üzerine Türkiye’de yapılmış düzeltme teklifleri’nden bahsedilmiştir. Bu makalede yapılacak olan çalışmalara bir anahtar niteliğinde hareket noktası ve yardımcı olması düşüncesiyle Kutadgu Bilig metni ve indeksi üzerine yapılmış düzeltme teklifleri dizini hazırlanmıştır. Çalışma, Türkiye’de 1981’den 2019’a kadar Kutadgu Bilig üzerine yapılmış düzeltme teklifleri ile sınırlı tutulmuştur. Makale, Kutadgu Bilig’de Anlam ve Okuma Teklifleri, Köken Teklifleri, İndeks İle İlgili Düzeltme Teklifleri olmak üzere üç ana başlıktan oluşmakta ve düzeltme teklifi yapılan sözcükler alfabetik olarak sıralanmıştır.

Abstract

Kutadgu Bilig is one of the most important works of Islamic period Turkish literature and Karakhanid Turkish. Kutadgu Bilig, quite good reflects features of Karakhanid Turkish in 11th century, has been an important resource to apply for various issues related to Turkish language until today. Many studies and correction proposals have been made on Kutadgu Bilig until today. In this study, correction proposals made in Turkey on Kutadgu Bilig and index are mentioned. In this article, index of correction proposals on the Kutadgu Bilig text and index has been prepared with idea being a key starting point and helpful for studies to made. Study is limited to correction proposals made on Kutadgu Bilig from 1981 to 2019 in Turkey. The article consists of three main titles Meaning and Reading Proposals in Kutadgu Bilig, Origin Proposals, Correction Proposals Regarding Index, and words made on correction proposal are made are listed alphabetically.

Anahtar Sözcükler: Kutadgu Bilig, Anlam ve Okuma, Köken, İndeks, Düzeltme Teklifleri

Key Words: Russian, Kutadgu Bilig, Meaning and Reading, Origin, İndeks, Correction Proposals

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

1. Giriş

11. Yüzyılda yazılmış olan Kutadgu Bilig, Türk dilinin ve kültürünün ilk ve en önemli eserlerinden biridir. Türk dili içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olan ve Karahanlılar devrinde yazılmış olan Kutadgu Bilig üzerine Reşit Rahmeti Arat tarafından üç kitap hâlinde

¹ Doktora Öğrencisi, Dicle Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hamdiye.demet96@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4677-7566.

çalışma yayımlanmıştır. Özcan Tabaklar, Kutadgu Bilig metninin hazırlanışı ile ilgili şunları belirtir:

Arat, önce Kutadgu Bilig'in mevcut üç nüshasına dayanan edisyon kritiğini yaparak metni hazırlamış, daha sonra da bu metnin Türkiye Türkçesine çevirisini tamamlamıştır. Son olarak Arat, hazırlamış olduğu metnin indeksini yapma çalışmalarına başlamış ancak bu çalışmayı tamamlayamadan vefat etmiştir. Onun ölümünden sonra hazırlamış olduğu fişler O. Fikri Sertkaya, Kemal Eraslan ve Nuri Yüce tarafından kontrol edilmiş ve Kutadgu Bilig indeksi bu şekilde yayımlanmıştır (2009: 485).

Kutadgu Bilig metni ve dizini üzerine günümüze kadar pek çok çalışma ve düzeltme teklifi yapılmıştır. R. R. Arat'tan sonra S. Tezcan'ın Kutadgu Bilig üzerine düzeltme amacıyla hazırlamış olduğu Kutadgu Bilig Dizini Üzerine ve R. Dankoff'un R. R. Arat'ın metin neşrinde yanlış okuma ve tercümelemleri düzelttiği Wisdom of Royal Glory adlı çalışmalarda bu konu üzerinde durulmaktadır (Ata, 1993: 301).

Kutadgu Bilig üzerine yapılan bu tür çalışmalar arttığı için veriler de artmış ve artan bu veriler üzerine, araştırmacılara anahtar niteliğinde hareket noktası ve yardımcı olması amacıyla Kutadgu Bilig üzerine yapılmış düzeltme teklifleri dizini oluşturmak amaçlanmıştır. Türkiye'de 1981-2019 yılları arasında Kutadgu Bilig üzerine çok fazla düzeltme teklifi yapıldığı için bu çalışma, 1981-2019 yılları arasında yapılmış düzeltme teklifleri ile sınırlı tutulmuştur. Bu çalışma *Kutadgu Bilig'de Anlam ve Okuma Teklifleri, Köken Teklifleri, İndeks İle İlgili Düzeltme Teklifleri* olmak üzere üç ana başlıktan oluşmaktadır. Çalışmamızda, araştırmacılar tarafından düzeltme teklifi yapılmış olan sözcükler alfabetik olarak sıralanıp karşısına düzeltme teklifleri ve kaynak araştırmalarının dipnotları verilmiştir.

2. Kutadgu Bilig Metni Üzerine Yapılmış Düzeltme Teklifleri

2.1. Kutadgu Bilig'de Anlam ve Okuma Teklifleri

Kutadgu Bilig'de anlam ve okuma ile ilgili en kapsamlı çalışma Semih Tezcan'a aittir. Ancak, Tezcan dışında pek çok araştırmacı Kutadgu Bilig metninde anlam ve okuma ile ilgili gördüğü aksaklıkları dile getirmiş ve düzeltmeler teklif etmiştir. Söz konusu teklifler aşağıda sunulmuştur:

R.R. Arat Okuyuşu	Düzeltilme Teklifleri
açı 'Ey baba, peder' (5147, 5249).	'sonsuz, ebedi' (ST, 1981: 27).
adaş- 'arkadaş olmak, ahbab olmak' (501).	adaş tut- 'arkadaş olmak, ahbab olmak' (ST, 1981: 27).
adaşşu 'bir arada' (2936).	adaşşu yatur (< adakış- 'ayaklarını birbirine dayamak) 'ayaklarını birbirine dayayarak yatar' (İT, 2015: 95).
adığla- 'aylaşmak, ayı gibi olmak'	adığlayu 'ayı gibi' (ST, 1981: 28).

Hamdiye DEMETLER

(2311).	
adır- ‘ayırmaq’ (797, 6031).	‘elemek, incelemek, üzerinde düşünerek yorumlamak’ (ÖT, 2009: 487).
ağı ‘altın ve gümüşle işlenmiş ipek kumaş; hazine’ (3416, 4228, 5422, 3181).	‘altın ve gümüşle işlenmiş ipek kumaş, hazine, akıllı’ (GÖ, 2015: 270).
ağı kıznak ‘hazine’ (2822).	‘kıymetli, değerli, ağır hazine’ (GÖ, 2015: 269).
ağına- ‘debelenmek’ (79).	<i>ağ(ı)na-</i> (ST, 1981: 28).
ağır kıl- (900, 906).	<i>ağır, kıl-</i> (ST, 1981: 28).
ākıl ‘sırmalı ipek gibi temiz ve kıymetli olan’ (3181).	‘akıllı’ (GÖ, 2015: 269).
al ‘al renk’ (6229).	‘al renk, pembe, soluk’ (ST, 1981: 28).
alğal- ‘almak’ (1472).	<i>al-ğalır</i> (ST, 1981: 28).
alıq ‘boş arzu, geçici arzu, heves, meziyet, taviz, fenalık’ (4757).	‘alışkanlık’ (ST, 1981: 28).
alın- ‘alınmak’ (<i>bk.</i> İndeks).	‘alınmak, almak, elde edilmek’ (ÖT, 2009: 487).
alış- ‘beraber etmek, beraberce yapmak, beraber paylaşmak’ (4305, 4421).	‘karşılıklı almak vermek, ticaret yapmak’ (ST, 1981: 29).
alsıq- ‘bir şeyden kurtulmak, kaybetmek’ (2726, 4119, 2803).	‘soyulmak, elindekini kaptırmak’ (ST, 1981: 29).
anada atada (717).	<i>anadan atadan</i> (GSY, 2016: 59).
ang- ‘anmak, anlamak, dikkat etmek’ (4057).	‘anmak, hatırlamak’ (ST, 1981: 29).
anğa ‘değersizce, kıymetsizce’ (4008).	<i>ang</i> ‘şaşkın’ (ST, 1981: 29).
ara ‘bâzan’ (6617).	<i>ar-a</i> (< ar- ‘aldatmak’ eyleminden ulaç) (ST, 1981: 29).
arbuz ‘karpuz’ (1900).	<i>erbüz</i> ‘Sibiryaya parısı’ (ST, 1981: 29).
arqa ‘arka, sırt’ (1387).	‘meni, sperma’ (ST, 1981: 30).
arkuq ‘inatçı’ (1668, 1983, 1984, 2064).	‘tamahkârlık, harislik’ (GÖ, 2015: 279).
arşıq- ‘aldanmak’ (3529, 3618, 2726, 3230, 2363, 2722, 2803).	<i>arsıq-</i> ‘aldanmak’ (ST, 1981: 30).
arşlanla- ‘arşlanlaşmak, arşlan gibi olmak’ (2314).	<i>arşlanlayu</i> ‘arşlan gibi’ (ST, 1981: 30).
art ‘dağ, tepe’ (1735).	‘dağ geçidi, boğaz’ (ST, 1981: 30).
artut ‘hediye’ (1769).	<i>ertüt</i> ‘hediye’ (ST, 1981: 31).
arzu ‘arzu, istek, dilek’ (752 A).	<i>emdi</i> ‘şimdi’ (GSY, 2016: 59).
asil- ‘asılmak’ (221).	<i>es(i)l-</i> ‘azalmak, eksilmek’ (ST, 1981: 31).
aslır ‘asılır’ (221).	<i>eslır</i> ‘asılır’ (ST, 1981: 31).

asunğıl (595).	<i>aşunğıl</i> (< aşun- ‘aşmak, geçmek’) (ST, 1981: 31).
asun- ‘asılmak, asılı olmak’ (595).	‘hizmet etmek’ (ST, 1981: 31).
aş ‘kenet, bağ’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>aşlığ</i> ‘düzenli, birbirine sıkı sıkıya bağlı’ (ST, 1981: 31).
aşını ‘konu-komşu’ (4581, 6585).	<i>koşnu aşını</i> ‘konu-komşu’ (ST, 1981: 31).
aşu- ‘örtmek’ (6530).	<i>eşü-</i> ‘örtmek’ (ST, 1981: 31).
aşun- ‘örtünmek’ (4848).	<i>eşün-</i> ‘örtünmek’ ((ST, 1981: 31).
aşundur- ‘selâma cevap vermek’ (5060).	‘önceden davranmak’ (ST, 1981: 32).
at ‘at (hayvan)’ (2285, 2386,2542, 2583).	<i>er at</i> ‘adam ve at, ordu’ (ST, 1981: 32).
atağ ‘lakab, unvan’ (3357).	<i>ayağ</i> ‘unvan’ (ST, 1981: 32).
atçı ‘süvari’ (6035, 6054, 6055, 6056).	<i>etçi</i> ‘kasap, Azrail’ (ST, 1981: 32).
ayınğla- ‘kötülemek, küçük düşürmek, mahçup etmek’ (4463).	‘iflira etmek’ (ST, 1981: 33).
ayıtmazda (< ayıt- ‘sormak, söylemek, demek’) (962).	<i>ayıtmasda</i> (GSY, 2016: 217).
azğan ‘yaban çiçeği’ (439).	‘kuşburnu, yabangülü’ (ST, 1981: 33).
barğal- ‘gitmek üzere olmak’ (5976).	<i>bar-ğalır</i> (ST, 1981: 33).
barkın ‘yolcu, gidişat’ (817, 4727, 4326).	‘yolcu’ (ST, 1981: 33).
baru arta- (< bar- ‘varmak, gitmek’, arta- ‘bozulmak’) (736, 5757, 6490).	<i>baru art-</i> ‘çoğalmak’ (ST, 1981: 33).
basut ‘yardım, arka’ (428, 2502, 5612).	‘yardım, arka, danışman, fayda, bilgi, bilgi yardımı’ (GÖ, 2015: 281).
basutçı ‘yardımcı’ (428, 5612).	‘danışman’ (GÖ, 2015: 283).
başa kötür- (3682, 3838).	<i>baş kötür-</i> (ST, 1981: 33).
başa yasta- (5953).	<i>baş yasta-</i> (ST, 1981: 33).
başlar (< başla- ‘başlamak’) (<i>bk.</i> İndeks).	‘yönetir’ (< başla- ‘yönet-’) (ST, 1981: 33).
bat- ‘batmak, sinmek, gözden kaybolmak, saklanmak, gizlenmek’ (4017, 4835, 6303).	<i>yat-</i> (ST, 1981: 33).
bata ‘derhal, çabuk’ (3293).	<i>bat</i> (ST, 1981: 34).
batğal- ‘batmak üzere olmak’ (1072).	<i>bat-ğalır</i> (ST, 1981: 34).
batğ ‘derin’ (<i>bk.</i> İndeks).	‘derin, çukur’ (ST, 1981: 34).
bedizçi ‘ressam, boyacı, süslemeci’ (4458).	‘nakkaş’ (ST, 1981: 34).
beg ‘bey’ (809).	<i>begsig</i> ‘bey soylu, asil’ (ST, 1981: 34).
bek ‘pek, sağlam’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>beg</i> ‘bey’ (ST, 1981: 34).
bekim (686).	<i>begim</i> (ST, 1981: 34).

Hamdiye DEMETLER

beklen- ‘kilitlemek, kapatmak’ (2050).	‘korunmak, koruma altına alınmak’ (ST, 1981: 34).
beküt- ‘pekiştirmek, sağlamlaştırmak’ (2571, 956, 6497, 2183, 5172).	<i>til beküt-</i> ‘susmak, sessiz kalmak’, ul beküt- ‘temel tutmak’ (ÖT, 2009: 487).
belgülık (1841, 1873, 3499).	<i>belgülık</i> (İT, 2015: 50).
berk ‘sağlam, kuvvetli mahfuz, bağ’ (721).	<i>bek</i> ‘pek, sağlam, muhkem; çâre, tedbir, kilit’ (GSY, 2016: 59).
bert- ‘berelenmek, yaralanmak’ (4902, 6238, 6327, 3042, 6181).	‘berelemek, yaralamak’ (ST, 1981: 34).
bıçış ‘hediye’ (4661).	‘büyüklerin konukluğuna, düğününe, davetine gidenlere verilen ipekli kumaş’ (ST, 1981: 34).
bil- ‘bilmek’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>kıl-</i> ‘kılmak, etmek, yapmak’ (ST, 1981: 35).
bılse (337).	<i>kılse</i> (ST, 1981: 35).
bir (23, 1532).	<i>yir</i> ‘yer, yemektir’ (ST, 1981: 35).
bire, sira (392).	<i>seza</i> ‘yaraşır, uygun, layık’ (ST, 2009: 530).
bir ıçar (1532).	<i>bir ıçer</i> (ST, 1981: 40).
biriktür- ‘biriktirmek’ (4280).	‘birleştirmek, birbirine uygun duruma getirmek’ (ST, 1981: 35).
bod ‘boy, kamet’ (<i>bk.</i> İndeks).	1. boy, kamet, 2. boy, halk (1614, 1622, 3718, 5095) (SÖ, 2019: 967).
bod ‘boy, kamet’ (1618, 1849, 2663, 6596).	<i>bod sın</i> ‘boy, pos’ (SÖ, 2019: 968).
boguzung (< boguz ‘boğaz’) (1312).	<i>boguznu</i> (GSY, 2016: 219).
bol-madı (< bol- ‘olmak’) (5969).	<i>bol-madı</i> (SÖ, 2019: 968).
bol-u (ulaç olarak gösterilmiş) (617).	<i>bolu</i> ‘yardım, destek’ (ST, 1981: 35).
bolun- ‘olmak’ (5058).	<i>bulun-</i> ‘bulunmak, olmak’ (ST, 1981: 36).
bolup (1114).	<i>yulup</i> ‘kurtulup’ (ST, 1981: 35).
bolup (1451).	<i>yulup</i> ‘yağma edip’ (ST, 1981: 35).
bolup kal- (3927).	<i>bulup kal-</i> (ST, 1981: 35).
botu / butu ‘çocuk, yavru, bebek’ (118).	<i>botu</i> ‘deve yavrusu, potuk’ (ST, 1981: 36).
buğday ‘buğday’ (140).	<i>buğday başı</i> ‘Başak burcu’ (ST, 1981: 36).
buğrağı ‘erkek deve gibi’ (1126, 6166, 6367).	‘saldırgan, vahşi’ (ST, 1981: 36).
bul- (1489, 1688, 3402, 3443).	<i>bol-</i> (SÖ, 2019: 968).
bulun ‘tutsak, esir’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>bolun</i> (ST, 2009: 530).
burun ‘burun, burç’ (66).	‘burun’ (ST, 1981: 36).
burunduğ ‘yular’ (206a).	‘burunsallık, deveyi sürmek için burnuna geçirilen halka’ (ST, 1981: 36).

buş (< buşı ‘hiddetli, sinirli, hırçım’) (906).	<i>kişi</i> ‘kişi, insan, adam, kimse’ (GSY, 2016: 59).
büg- ‘seddetmek, engel olmak’ (4294b).	<i>bök-</i> ‘doymak’ (ST, 1981: 37).
bügür / bügri ‘böğür’ (6157).	<i>bükri</i> (ST, 1981: 37).
bük ‘köşe, bucak’ (1286).	‘doy’ (ST, 1981: 37).
bük- ‘bükmek’ (4294).	<i>bök-</i> ‘doymak’ (ST, 1981: 37).
büke ‘ejderha’, böke ‘pehlivan’ (3264, 3545, 4920, 5043, 5105, 5373, 5375, 5523).	<i>büke</i> ‘ejderha, pehlivan’ (ST, 2009: 528).
cebir (<i>bk.</i> İndeks).	<i>cebr</i> (ST, 1981: 37).
çergüçi ‘kurtarıcı’ (373).	<i>çergüçi</i> ‘ağıt yakıcı, sığıtçı’, çergülemek ‘ağıt yakmak’ (ST, 2009: 528).
çergüçi ‘kurtarıcı’ (373).	<i>çezgüçi</i> (ST, 1981: 38).
çergüle- ‘kurtarmak’ (373).	<i>çezgüle-</i> (ST, 1981: 38).
çığ ‘memnuniyetsizlik, yüz ekşitme’ (292, 2577).	<i>açığ</i> ‘acı’ (ST, 1981: 38).
çıkış ‘menfaat, çıkar’ (<i>bk.</i> İndeks).	‘son, bitiş, çıkış, gider, masraf’ (ST, 1981: 38).
çumğuk ‘ayağı ve başı kızıl, kanadında ak tüy olan karga, ala karga’ (77a).	‘kara ve ötücü, sesi beğenilen bir kuş’ (ST, 1981: 38).
dal ‘dal, kol, şube’ (5311).	<i>dāl</i> (ST, 1981: 39).
ecelke (1232).	<i>acalka</i> (GSY, 2016: 219).
ekçek ‘damar açma kabı, kanı biriktirmek için kullanılan kap’ (1058).	‘damar’ (ST, 1981: 39).
ekçek ‘damar’ (1058).	<i>ekhel</i> (Önler, 1993: 342).
elig ‘el’ (30, 32, 48, 62, 388, 1176).	<i>elig tuttaçı</i> ‘şefaataçı’ (SÖ, 2019: 969). <i>el tüg-</i> ‘el düğümlemek, cimrilik’ (1673b) (ST, 1981: 39).
erdeş ‘arkadaş’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>ardaş</i> (< art+daş) (ST, 1981: 39).
erentir ‘terâzi burcu, müşteri (jüpiter) yıldızı’ (139).	<i>cevzâ</i> ‘İkizler burcu’ (ST, 1981: 39).
erk-ini (erk ‘kudret, güç’) (4752).	<i>erkin</i> ‘yüksek bir san’ (ST, 1981: 40).
erti ‘erte, erken, sabah’ (6254b).	<i>erki</i> ‘şüphe ve tereddüt edatı’ (ST, 1981: 40).
eştür- ‘ıştırmek, haber ermek’ (5656).	‘danışmak’ (ÖT, 2009: 488).
evin ‘tane’ (2787).	<i>aķan</i> (ST, 2009: 529).
haşmet ‘haşmet’ (2303, 2460).	‘hiddet, kızgınlık, heybet’ (ST, 1981: 40).
haşmet ‘haşmet’ (2303, 2460).	<i>hışmet</i> (ST, 1981: 40).
iç- ‘kaybolmak, saklanmak, gizlenmek’ (1532).	<i>iç-</i> (ST, 1981: 40).

Hamdiye DEMETLER

ılık- ‘korumak’ (337b).	<i>alık</i> ‘iltihaplanmak, mikrop kapmak’ (ST, 1981: 41).
ısın- ‘ısınmak, sevmek’ (106).	<i>isin-</i> ‘ısınmak, sevmek, bağlamak’ (ST, 1981: 41).
ıç-i ‘ıçı’ (3784, 4215,4425).	<i>ıçı</i> ‘ağabey’ (ST, 1981: 41).
ıç-gü (ortaç olarak gösterilmiş) (<i>bk.</i> İndeks).	<i>ıçgü</i> ‘ıçki’ (ST, 1981: 41).
ıç söz ‘ıç söz’ (2675, 2676).	‘sır’ (SÖ, 2019: 970).
ıgdiş ‘anaları bir olan (öğdeş)’ (1554, 2884, 5590).	1. besleme, 2. sürü, besi hayvanı (SÖ, 2019: 969).
ıl ‘il, memleket, ülke, halk, saltanat’ (2295, 2622, 4672, 264, 2555).	‘aşağılık, alçak, değersiz, eşik, avlu, kapı önu’ (ST, 1981: 41).
ıl- ‘ilişmek, düşmek, inmek, bağlamak, kurmak, indirmek’ (6116, 5536, 4114).	‘bağlamak, iliştmek, düşmek, aşağı inmek’ (ST, 1981: 43).
ıldür- ‘iliştirmek, indirmek’ (2647, 3081).	‘indirmek’ (ST, 1981: 43).
inçlig (5734).	<i>ençlik</i> ‘huzur’ (İT, 2015: 60).
irig ‘kaba, sert; haşın, gayretli’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>irig</i> ‘kaba, sert’, <i>érig</i> ‘gayretli’ (ST, 1981: 43).
irik- ‘toplamak, yalnız kalmak, sıkılmak’ (2278).	<i>irk-</i> ‘toplamak’ (ST, 1981: 44).
iril- ‘kaygıdan titremek, hiddetlenmek, kendi kendini yormak, küçülmek’ (5629, 5773).	<i>éiril-</i> ‘üzülmek’ (ST, 1981: 44).
is- ‘inmek, azalmak, hafiflemek, eksik etmek, bırakmak’ (5280).	<i>és-</i> ‘azalmak, eksilmek’ (ST, 1981: 44).
isiz ‘kötü, fena’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>esiz / essiz</i> ‘yazık’ (ST, 1981: 44).
iş ‘iş’ (5494)	‘eş, arkadaş’ (ÖT, 2009: 489).
iş okı- (4581).	<i>iş, okı-</i> (ST, 1981: 44).
kaçar (< kaç- ‘kaçmak, kaçınmak, sakınmak’) (3390).	<i>kaçan</i> ‘ne zaman’ (ST, 1981: 45).
kağ ‘kaz’ (5377).	‘bir kuş adı’ (ST, 1981: 45).
kağal-ır (< kağal- ‘bırakmak’) (1074).	<i>kağalır</i> (ST, 1981: 45).
kal ‘yaşlı adam, yaşlılık’ (4636b).	‘deli’ (ST, 1981: 45).
kala- ‘tutmak, saklamak’ (3127).	‘gark etmek, yığmak’ (ST, 1981: 45).
kama-r (< kama- ‘kamaşmak’) (464).	<i>kam-ar</i> (ST, 1981: 46).
kapuğ ‘kapı’ (<i>bk.</i> İndeks).	‘saray, padişah kapısı’ (ST, 1981: 46).
kara ‘kara’ (2715).	‘mürekkep’ (ST, 1981: 46).
karağur- ‘karartmak’ (6092).	‘körleşmek’ (ST, 1981: 46).

karanğku ‘karanlık’ (2530).	<i>kuranğku</i> (ST, 1981: 46).
karıg ‘yaşlı’ (2855).	‘engel’ (ST, 1981: 46).
karıg ‘yaşlı’ (4505).	<i>fāriğ</i> ‘rahat, huzurlu’ (ST, 1981: 46).
kaş ‘kaş’ (2217, 2298, 2299).	<i>kaşig</i> ‘korcu verici, görkemli, azametli’ (ST, 1981: 46).
kat ‘katmak, karıştırmak’ (1059).	‘sertleşmek, katlaşmak, kabız olmak’ (ST, 1981: 47).
kawrıl- / kavrıl- ‘kavrulmak’ (119).	‘sıkıştırılmak’ (ST, 1981: 47).
kayan ‘kayalar’ (2281).	‘kayada’ (ST, 1981: 47).
keçgü (ortaç olarak gösterilmiş) (4517).	‘ölçü, sınır’ (ST, 1981: 48).
keg ‘kin, öç, hınc’ (2312).	<i>kek</i> ‘kin, öç, hınc’ (ST, 1981: 48).
kelgel-ir (< kelgel- ‘gelmek üzere olmak’) (1074).	<i>kel-gelir</i> (ST, 1981: 49).
kese ‘kesin’ (4106, 4511).	‘kesin, açık ve kısa’ (ST, 1981: 49).
kılınç ‘iş, hareket’ (<i>bk.</i> İndeks).	‘davranış, huy, mizaç’ (EÇ; EÜ, 2019: 313).
kırım (6063, 659).	<i>karım</i> ‘hendek, mezar’ (ST, 1981: 49).
kır yağı ‘gizli düşman’ (641).	‘boz düşman, boz yılan gibi hemen fark edilemeyen düşman’ (ST, 1981: 49).
kıya bak- (< kıy- ‘kıymak, dönmek, süzmek’) (4059, 4095).	<i>kaya bak-</i> (ST, 1981: 49).
kız- ‘kızarmak, gülmek’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>kızgu en</i> ‘pembe yanaklı, mutlu’ (ST, 1981: 49).
kiç-e ‘geciktirerek’ (5995).	<i>kiçe</i> ‘gece’ (ST, 1981: 49).
kinge ‘geniş’ (4533, 4987, 5470, 5882).	<i>king-e!</i> (ST, 1981: 50).
kişçi ‘avcı’ (2558).	‘samur avcısı’ (ST, 1981: 50).
kol ‘kol, vadi’ (766, 4896).	‘kol’ (ST, 1981: 50).
kolmaz (< kol- ‘istemek, dilemek’) (858).	<i>kolmas</i> (GSY, 2016: 215).
koltğuç ‘muhtaç’ (2613, 2093).	‘dilenci’ (ST, 1981: 50).
konum ‘konak, yurt’ (1347).	‘birlikte yaşayan insanlar, akrabalar’ (ST, 1981: 50).
konınğa (< kon ‘koyun, bağır’) (1500).	<i>koyınğa</i> (< koy ‘koyun’) (ST, 1981: 50).
konut ‘konut’ (4471).	‘birlikte yaşayan insanlar’ (ST, 1981: 50).
kora ‘zarar’ (6627).	<i>kor a!</i> (ST, 1981: 50).
korday ‘kuğu kuşu’ (5377).	‘karabatak (Brockelman)’, ‘kuğu kuşu cinsinden bir kuş (Atalay)’, ‘pelikan (Clauson)’ (ST, 1981: 50).
korqu tur (656).	<i>korkutur / korkutur</i> (GSY, 2016: 58).
koşuğ ‘derin’ (273).	‘koyu, yoğun’ (ST, 1981: 52).

Hamdiye DEMETLER

kök ayuq ‘Türkmen büyüklerine verilen ad’ (2644, 4067, 4142).	‘sudan yararlanma işlerini düzenleyen kişi’ (ST, 1981: 51).
kökiş ‘kökiş (bir kuş çeşidi)’ (714).	‘mavimsi boz’ (ST, 1981: 51).
kökke- ‘bir işin esasına vâkıf olmak’ (1492).	‘saçı ağarmak’ (ST, 1981: 51).
kökçin ‘sakal’ (376, 667, 1798, 2818, 3074, 4636).	‘yaşlanmış, sakalı ağarmış’ (ST, 1981: 51).
kökre ‘gürlemek’ (86).	<i>kükre-</i> (İT, 2015: 21).
kökse- ‘göge yükselmek istemek’ (4830).	<i>kögse-</i> (< <i>kögüz+e-</i>) ‘kibirleşmek’ (ST, 1981: 51).
köksün ‘öfke, gazap’ (133, 1535).	<i>kögsün</i> (< <i>kögüz+ün</i>) ‘göğüs ile / kibirle’ (ST, 1981: 51).
köre (ulaç olarak gösterilmiş) (6640b).	<i>kör e!</i> ‘görsene’ (ST, 1981: 51).
körer (< <i>kör-</i> ‘görmek, bakmak’) (3391a).	<i>küder</i> (ST, 1981: 51).
köngel-ir (< <i>köngel-</i> ‘görünmek, belir-mek’) (5976).	<i>kön-gelir</i> (< <i>kön-</i> ‘doğrulmak, düzelmek, doğruyu söylemek, yola çıkmak’) (ST, 1981: 51).
körkittüküm (< <i>körkit-</i> ‘göstermek’) (659).	<i>körküttüküm</i> (GSY, 2016: 216).
külüg ‘kul’ (809).	‘kul soylu, kul soyundan’ (ST, 1981: 52).
kur ‘rütbe, derece, toy, maya’ (2373).	‘rütbe, derece’ (ST, 1981: 52).
kur ‘rütbe, derece, toy, maya’ (723b).	<i>kor</i> ‘maya’ (ST, 1981: 52).
kurugsak ‘gönül’ (375).	‘mide, karn’ (ST, 1981: 52).
kuu ‘sürü, zümre, nesil’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>kotu</i> (ST, 1981: 52).
kuyug ‘titiz’ (2900).	<i>koyug</i> ‘koyu, yoğun’ (ST, 1981: 52).
küced- ‘çoğalmak’ (6590).	‘(hastalık) acı vermek, eziyet etmek’ (ST, 1981: 52).
külük ‘ünlü, sanlı’ (5130, 5283).	<i>külüig</i> ‘ünlü, meşhur’ (İT, 2015: 52).
küyey erdi ‘doğru gitmezdi’ (2898).	<i>könmez erdi</i> (< <i>kön-</i> ‘doğrulmak, düzelmek, doğruyu söylemek, yola çıkmak’) (ST, 2009: 533).
küyür- ‘yakmak’ (653).	<i>köyür-</i> (İT, 2015: 21).
liw ‘tepsi, sofr’a’ (2549, 2551, 2553).	‘yemek, aş’ (ST, 1981: 52).
ma ‘dahi, da, de’ (735).	<i>men</i> ‘ben’ (GSY, 2016: 216).
mangıt- ‘adım atmak’ (1211).	‘adım attırmak’ (ST, 1981: 53).
men (809).	<i>ma</i> (GSY, 2016: 217).
minçe ‘kendime’ (6580).	‘itibaren, başlayarak’ (ST, 1981: 53).
ming ‘bir’ (349).	‘bin’ (ÖT, 2009: 487).

muning ‘bunun’ (754).	<i>munung</i> (GSY, 2016: 216).
muygak ‘dağ keçisi, geyik’ (79, 5374).	‘dişi geyik’ (ST, 1981: 53).
mün ‘kusur, sermaye’ (232, 1255, 2756, 2995, 3313, 5276).	‘sermaye, kusur’ (ST, 1981: 53).
mün ‘sermaye, anapara, kapital’ (232).	<i>mun</i> (ST, 2009: 530).
ne ‘ne, nasıl, vesaire’ (523).	<i>yā</i> (GSY, 2016: 56).
ni’metke ‘nimet’ (1269).	<i>ni’matka</i> (GSY, 2016: 219).
oğra- ‘uğramak’ (2364, 2386, 4583, 591, 559).	<i>uğra-</i> (İT, 2015: 21).
oğrn (< oğur+1+n) ‘gizlice’ (2192).	‘zaman, uygun zaman, sıra’ (ST, 1981: 53).
oğçı ‘okçu’ (2370, 4458).	‘ok atıcısı, ok yapan usta’ (ST, 1981: 54).
oğşadı (< oğşa- ‘benzemek’) (746).	<i>oğşadı</i> (GSY, 2016: 57).
oğşar (784).	<i>oğşar / oğşayu</i> (GSY, 2016: 216).
ol ok (961).	<i>oluk</i> (GSY, 2016: 217).
ong ‘sağ, sağ taraf, doğru’ (4080, 4417, 5288, 6044, 5909).	‘pay, nasip, hak’ (ST, 1981: 54).
ongay ‘yumuşak’ (1907, 132).	‘yumuşak huylu, munis; kolay’ (1907) ‘Jüpiter (Müşteri) gezegeni’ (132) (ST, 1981: 54).
oprak ‘eskimiş, çürümüş, yıpranmış’ (2564).	‘giyecek’ (ÖT, 2009: 489).
orunçak ‘emanet’ (3781).	<i>urunçak</i> (< urun- ‘giymek, sarmak, örtmek’) ‘örtünen şey, sarılan nesne, gizli saklı olan (şey)’ (FB, 2019: 149).
otun ‘değersiz, alçak, küstah, ateşte’ (121).	‘ilaçla’ (ST, 1981: 54).
oyuğ ‘gölge, hayal’ (3382).	‘oyuntu, kazıntı, oyularak yapılan işaret’ (ST, 1981: 54).
ozun ‘iftira’ (4213).	‘çok konuşma, gevezelik’ (ST, 1981: 55).
ozunçı ‘iftira eden, müfteri’ (4212, 4213, 4272, 5863, 5303).	‘laf taşıyan, geveze, boşboğaz’ (ST, 1981: 55).
öçe- ‘yatışmak, sükûn bulmak’ (4651).	‘öç, kin bağlamak’ (ST, 1981: 55).
öçke ‘kin bağlama’ (3428, 369).	<i>öç kek</i> (ST, 1981: 48).
ögür- ‘oyalamak’ (5266).	<i>ögür-</i> ‘sevindirmek’ (ST, 1981: 55).
öng- ‘kassetmek’ (3341).	‘beklemek, gözetlemek, pusuya düşürmeye çalışmak’ (ST, 1981: 36).
öngdür- ‘kurmak’ (5971).	<i>ongdur-</i> ‘soldurmak’ (ST, 1981: 56).
önür (< ön- ‘bitmek, yetişmek’) (1680, 2451, 4022).	<i>unur</i> (< un-ur) ‘mümkün olur’ (ST, 1981: 55).
örk ‘yular’ (91, 722, 1988, 2009, 2504,	‘köstek, ayak bağı’ (ST, 1981: 56).

Hamdiye DEMETLER

2419).	
örlem ‘mesafe’ (3706).	<i>orlam</i> (orla- < orla- ‘bağrmak’) (ST, 1981: 56).
ötgür- ‘taklit etmek, benzemeye çalışmak’ (259, 398).	<i>ötgün-</i> (ÖT, 2009: 490).
ötnümes (791).	<i>ötnümez</i> (GSY, 2016: 58).
ötülgen (< ötü-’geçilmek’) (249b).	<i>öyülgen</i> ‘bataklık’ (ST, 1981: 56).
öz (2884).	<i>uz</i> ‘becerikli, usta’ (SÖ, 2019: 970).
özel- ‘ızdırıp çekmek’ (1096, 678).	<i>üzel-</i> ‘hastalık yinelenmek, yorulmak, ezilmek, zayıflamak, inme inmek’ (ST, 1981: 57).
özi ‘kabız’ (1059).	‘bağrsak, karın’ (ST, 1981: 56).
öz ülep (1485).	<i>öz ulap</i> (< öz ula- ‘bağlanmak, gönül bağlamak’) (ST, 1981: 68).
rumi (A.) ‘Rûmi’ (5368).	‘bir tür kumaş’ (ST, 1981: 57).
rüstemle- ‘Rüstem’e benzemek, Rüstem gibi olmak’ (6549).	<i>rüstemleyü</i> ‘Rüstem gibi’ (ST, 1981: 57).
saç- ‘uzaklaşmak’ (1313).	<i>seç-</i> ‘fark etmek, sezmek, ayırmak, seçmek’ (ST, 1981: 57).
saçu ‘istisna’ (10).	<i>seçü</i> (ST, 1981: 57).
sal- ‘atmak, bırakmak’ (4111).	‘sallamak’ (ST 1981: 58).
sap- ‘sarmak’ (1858, 4158).	‘birleştirmek, katılmak’ (ST, 1981: 58).
sap- ‘sarmak’ (4158).	‘yönelmek, bağlanmak’ (SÖ, 2019: 971).
sarığ ‘sarı’ (6010).	‘öd, safra’ (ST, 1981: 58).
sasıt- ‘berbat etmek’ (4756).	‘azarlamak’ (ST, 1981: 58).
satğag ‘müfteri’ (911, 919, 924, 6441, 6453, 912).	‘mağdur, düşkün, incitilmiş’ (ST, 1981: 58).
seçim ‘saçma tanesi’ (2787b).	<i>biçim</i> ‘dilim’ (ST, 1981: 58).
semürgük ‘serçe’ (6609).	‘bülbüle benzer bir kuş’ (ST, 1981: 58).
ser- ‘kızmak, çıkışmak’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>sar-</i> (ST, 1981: 58).
seril- ‘sarsılmak, gücenmek, hiddetlenmek, tahammül etmek’ (795, 1610, 4611, 5773).	‘gücenmek’ (ST, 1981: 59).
sevüg (537).	<i>sevlür</i> ‘sevilir’ (SÖ, 2019: 971).
sewinçin (892).	<i>sevinç çın / sewünçün</i> ‘sevinçle’ (GSY, 2016: 57).
sewindürgil (1367).	<i>sewündürgil</i> (GSY, 2016: 219).
sıgun ‘yaban sığırı, dağ keçisi’ (79, 5111, 5374, 6613).	‘erkek geyik’ (ST, 1981: 59).

sır ‘sır, kalıp’ (2452, 2798).	‘sır’ (ST, 1981: 59).
sıta ‘mızrak’ (77, 3840, 4892, 4895, 5679).	<i>sata</i> (ST, 1981: 59).
sikert- ‘saptırmak’ (2508).	<i>sikirt-</i> ‘kendini düzdürmek’ (ST, 1981: 59).
simiş ‘simiş, çekirdek’ (4660).	<i>simiş</i> ‘kırılmış, kırılacak şeyler, kabuklu çerez’ (GG, 2011: 469). ‘çerez’ (ST, 1981: 59).
singim ‘kabul’ (2661).	<i>singimli</i> ‘uyumlu, uyum sağlayabilir’ (ST, 1981: 59).
song yi-, iç- ‘çok fazla yemek, içmek’ (1302).	<i>songda-</i> ‘başkasını kıskanma ve çekiştirme’ (ST, 1981: 60).
sök- ‘söğmek’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>sög-</i> (ST, 1981: 60).
söki ‘eski’ (738).	<i>sö-ki</i> (< <i>sö</i> ‘geçmiş zaman, önce’) (ST, 1981: 60).
söndi ‘söndü, bitti, tükendi’ (< <i>sön-</i> ‘sönmek, bitmek, tükenmek’) (4711b).	<i>sundu</i> (ST, 1981: 60).
suw ‘su’ (<i>bk.</i> İndeks).	‘saygınlık, itibar’ (2639, 4332, 5436), tazelik (6628) (ST, 1981: 60).
sükiç ‘kuş’ (5677).	‘uzun gagalı, keklik büyüklüğünde bir çeşit kuş’ (ST, 1981: 60).
sülük ‘orduya ait’ (4441).	‘ordunun binek atı’ (ST, 1981: 60).
sürüندی ‘sürünen’ (5327).	‘serseri’ (ST, 1981: 61).
şaşur- ‘karıştırmak’ (6616b).	‘mücevheratı dizerken arasını ayırmak’ (ST, 1981: 61).
şaşut ‘kır, alaca’ (5639, 5697).	<i>şesüt</i> ‘dağmık, çözüük’ (< <i>şeş-</i> ‘çözmek’) (ST, 1981: 61).
şiş / şişi ‘şiş’ (295).	‘kan akçası’ (ST, 1981: 61).
tağı ‘yabani’ (5369, 5375, 6617).	‘yabani at, yaban eşiği’ (ST, 1981: 61).
tamuz- ‘damlamak’ (2715).	‘damlatmak’ (ST, 1981: 61).
tangıl- ‘şaşırmak’ (4595).	<i>yangıl-</i> ‘yanılmak’ (ST, 1981: 61).
tanğlur başı (478).	<i>yanglur başı</i> (ST, 1981: 61).
tapğuçı (4014).	<i>tapuğçı</i> ‘hizmetçi’ (ÖT, 2009: 490).
tapın- (529).	<i>tapun-</i> (GSY, 2016: 57).
tapındı (763).	<i>tapındı</i> (GSY, 2016: 215).
tapınma tapınsa (948).	<i>tapınma tapınsa</i> (GSY, 2016: 215).
tapsula- ‘haset etmek’ (4250).	<i>tapsul-a</i> (ulaç olabilir) (ST, 1981: 61).
tedük ‘temiz, saf’ (58).	<i>tesük</i> (A), <i>bedük</i> (B), <i>tödük</i> (C) (ST, 1981: 62).
teğim ‘lâyük’ (3001).	<i>teğimlig</i> ‘lâyık’ (ST, 1981: 62).

Hamdiye DEMETLER

teke ‘geyik’ (5373, 5375).	‘erkek dağ keçisi’ (ST, 1981: 62).
telmir- ‘dilenmek’ (6634b).	‘çevreye bakmak, dört yanına bakmak’ (ST, 1981: 62).
teng ‘denk, benzer, akran’ (215).	<i>teng</i> ‘yüksele’ (ST, 1981: 63).
tengise (< tengi- ‘havaya yükselmek, gözden kaybolmak’) (1526).	<i>töngitse</i> ‘eğilse, aşağı meyletse’ (ST, 1981: 63).
tengrilik ‘Tanrılık’ (4202, 4204).	‘Allah rızası için, Allah için’ (ST, 1981: 63).
tengsiz (4069).	<i>teksin</i> ‘halktan olup handan üç kat aşağı bulunan kişi’ (ST, 1981: 63).
tetik ‘zeki, akıllı’ (297).	<i>tetig</i> ‘balçık’ (ST, 1981: 63).
tetrü (1902).	<i>tétrü</i> (İT, 2015: 176).
tilig (1020).	<i>tlıg</i> (GSY, 2016: 218).
tütür- ‘söyletmek, dedirtmek’ (1368a, 2353, 2320).	<i>yetür-</i> ‘yetirmek, yetiştirmek’ (ST, 1981: 64).
toğ ‘toz, duman’ (5426, 6535, 5834, 1773, 4426, 4884, 4893).	‘toz’ (ST, 1981: 64).
toğ ‘tok’ (801, 2690, 3057, 3872, 3466, 4794, 5093).	‘dayanak, destek’ (ST, 1981: 64).
tolu ‘dolu’ (<i>bk.</i> İndeks).	‘dolu, dolunay’ (ST, 1981: 64).
tozi ‘kasap, hayvan kesici’ (5368).	‘bir tür kumaş, toz kumaşı’ (ST, 1981: 64).
töri- ‘yaratılmak, türemek’ (15).	<i>törül-</i> (ST, 1981: 64).
törümüş (< töri- ‘yaratılmak, türemek’) (15b).	<i>törülmüş</i> ‘(Tanrının) yarattığı, yaratılmış olan’ (ST, 1981: 64).
tudaş ‘eş, birbirine benzeyen’ (3485, 4193, 4991, 5011, 5721, 6150).	<i>tüdeş</i> (ST, 1981: 65).
tul- ‘tıkanmak, kapanmak’ (171).	<i>bul-</i> (ST, 1981: 65).
tulup (4835).	<i>tolup</i> (ST, 1981: 65).
tulur (< tul- ‘tıkanmak, kapanmak’) (3611).	<i>tolur</i> ‘dolar’ (ST, 1981: 65).
tuma (< tu- ‘kapatmak, tıkanmak, kaplamak’ eyleminden olumsuz buyruk) (3288).	<i>tüm-e</i> (< tüm- ‘kabarmak, şişmek’ eyleminden ulaç) (ST, 1981: 64).
tun- ‘kapanmak, bulutlanmak, sönmek’ (3472).	‘düşünceli olmak’ (ST, 1981: 65).
tura ‘kalkan, kale’ (<i>bk.</i> İndeks).	‘kale, sığınak’ (ST, 1981: 65).
tura ‘kalkan, kale’ (6625b, 1496a, 3811a).	<i>türe</i> ‘dürerek’ (ST, 1981: 65).
tura (ulaç olarak gösterilmiş) (1296, 3937, 4323, 6643).	<i>tur a!</i> (ST, 1981: 65).

turguçı ‘durucu, duran’ (bk. İndeks).	<i>tutğuçı</i> (ST, 1981: 66).
turgur- ‘durdurmak, esirgememek’ (6644).	‘durdurmak’ (ST, 1981: 66).
toru (4770a).	<i>toru</i> (< tor- ‘zayıflamak’ eyleminden ulaç) (ST, 1981: 65).
toruğ ‘yer’ (1521, 2547, 2588, 3998, 4585).	‘duru, durulmuş, temiz, davranış, davranış adabı’ (ST, 1981: 66).
torur (< tur- ‘durmak’) (6073).	<i>törür</i> (< törü- ‘türemek’) (ST, 1981: 65).
tuşur- ‘kavuşturmak’ (2370b).	<i>tüşür-</i> ‘indirmek, attan indirmek’ (ST, 1981: 66).
tutuğlı (2054).	‘avcı’ (SÖ, 2019: 972).
tuyu- ‘bitmek’ (5362).	<i>yet-</i> ‘bitmek’ (ST, 1981: 66).
tuyumaz ‘arkası kesilmez’ (5362).	<i>yetimez</i> (ST, 1981: 66).
tügük ‘çatık’ (bk. İndeks).	‘kaşı çatık, üzüntülü, keyifsiz’ (ST, 1981: 66).
tügük ‘çatık’ (bk. İndeks).	1. <i>sakınçın tügük</i> “kaygılı üzgün / mahzun” (1111, 1563, 6198, 6612), 2. <i>tügük yüz</i> “asık yüz, asık surat” (2077, 2577) (SÖ, 2019: 972).
tügül- ‘dügümlenmek’ (795, 5064, 5860).	<i>yüz tügül-</i> “yüzü asılmak” (SÖ, 2019: 972).
tüplür (1734).	<i>toplur</i> (ST, 1981: 67).
tüpül- ‘dibine inmek’ (1734).	<i>topul-</i> ‘delmek’ (ST, 1981: 67).
tüş ‘düş, rüya’ (5177, 3571).	‘düş, rüya, konak yeri, menzil, karşılık, ürün, meyve’ (ST, 1981: 67).
tüze ‘düz ova’ (bk. İndeks).	‘düz, düzgün, doğru, uygun, aynı’ (ÖT, 2009: 491).
udit- ‘uyutmak’ (2373, 3107, 2396).	‘uyutmak, söndürmek, ateşi suyla söndürmek’ (ST, 1981: 67).
uditğay (udit- ‘uyutmak, söndürmek, ateşi suyla söndürmek’) (1424).	<i>udıngay</i> (ST, 1981: 67).
udla- ‘sığırlaşmak, sığır gibi olmak’ (4770, 5635).	<i>udlayu</i> ‘sığır gibi’ (ST, 1981: 67).
ulam ‘saygı’ (61, 6520).	‘sürekli, kesiksiz, ebediyen’ (ST, 1981: 67).
ulın- ‘usanmak’ (6602, 1510, 5243).	<i>olin-</i> ‘kıvrınmak’ (ST, 1981: 68).
uluğad- ‘yükselmek’ (4708).	<i>ulğad-</i> (ST, 1981: 68).
unur ‘insan, kudretli insan’ (2612).	‘muvaffak olur’ (ST, 1981: 68).
uşun ‘omuz başı’ (3288).	<i>öşün</i> (ST, 1981: 68).
u teg (1424b).	<i>ot teg</i> ‘ateş gibi’ (ST, 1981: 67).
üg- ‘yığmak’ (2935).	<i>ük-</i> (ST, 1981: 68).

Hamdiye DEMETLER

üle (< üle- ‘paylaştırmak’) (2322).	<i>üle</i> (ST, 1981: 68).
ümeg (495, 496, 4435, 4437, 4558, 5546).	<i>üme</i> ‘misafir’ (ST, 1981: 68).
üstigü ‘artan’ (4294).	<i>üstikü</i> (< üstik- ‘üstüne düşmek, istemek’ fiilinden ulaç) (ST, 1981: 69).
üyül- ‘batmak’ (3090).	<i>üyük-</i> ‘saplanmak, batmak’ (ST, 1981: 69).
ya ‘veya’ (140).	‘Yay burcu, Sagittarius’ (ST, 1981: 69).
yacı ‘yayçı’ (2558, 4026, 4458).	‘iyi yay kullanan, iyi ok atan, yay yapan usta’ (ST, 1981: 69).
yakın ‘yakın’ (3433, 4576).	‘akraba, dost’ (ST, 1981: 69).
yalın- ‘yanmak’ (121).	‘ışıklanmak, parlamak’ (ST, 1981: 69).
yalngu- ‘tutuşmak’ (5972).	<i>yilgü-</i> ‘çarpınmak’ (ST, 1981: 70).
yalnguk (682, 905).	<i>yangluk</i> (GSY, 2016: 58).
yangı ‘yeni’ (414, 1635, 3581, 6016).	<i>yanğı</i> ‘cevap, karşılık’ (ST, 1981: 70).
yangza- ‘ikrar etmek, beyan etmek, kabul ve ifade etmek’ (3815).	‘yansılanmak’ (ST, 1981: 70).
yangzat- ‘kastetmek, ikrar ettirmek, söyletmek’ (471, 485, 460, 1385, 5606).	‘yansılama, benzetmek, yakıştırmak’ (ST, 1981: 70).
yaşağucu ‘kiskanana’ [5799]	‘Dalkavuk’ (OÜ, 2010: 168).
yanur (< yan- ‘dönmek, geri dönmek, geri tepmek, tehdit etmek’) (1624).	<i>barur</i> (ST, 1981: 70).
yapçu- ‘yapışmak’ (401, 1409).	<i>yapuş-</i> (yapuş-ur > yapşur > yapçur) (ST, 1981: 71).
yap yaşıl ‘yemyeşil’ (2385).	‘mosmor’ (ST, 1981: 70).
yarağcı ‘usta, ehil’ (2315, 2316, 2372).	‘silahtan anlayan, iyi silah kullanan’ (ST, 1981: 71).
yarı ‘yardım’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>yari</i> ve <i>yariçi</i> ‘yardımcı’ (ST, 1981: 71).
yarşı ‘keser’ (5311).	‘ayrılmış, birbirine karşı’ (ST, 1981: 71).
yas- ‘dağıtıp yaymak, ifrata gitmek’ (3674b).	‘gevşetmek, azaltmak’ (ST, 1918: 71).
yaşıl ‘yeşil’ (67, 68, 120).	‘yeşil, mavi’ (ST, 1981: 71).
yatar (< yat- ‘yatmak’) (1528b).	<i>yiter</i> (< yit- ‘kaybolmak’) (ST, 1981: 71).
yaw-ar (< yaw- ‘yaklaştırmak, yakınlaştırmak, getirmek’) (2409).	<i>yawa-r</i> ‘yumuşatır, uysallaştırır’ (ST, 1981: 72).
yay- ‘yaymak’ (2744).	‘sarsmak, çalkalamak’ (ST, 1981: 72).
yaz- ‘çözmek’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>yazgu</i> ‘yanlış, hata’ (600), <i>elig yaz-</i> ‘cömert olmak / davranmak’ (5904), <i>kaş yaz-</i> ‘sevinmek, mutlu olmak’ (5010, 5015, 5668), <i>köñül yaz-</i> ‘rahatlatmak, ferahlatmak’ (3182),

	til yaz- 'ağız açmak, konuşmak' (791) (SÖ, 2019: 973).
yazuk 'suç, günah' (6114).	'çözük, açılmış' (ST, 1981:72).
yazuk 'suç, günah' (<i>bk.</i> İndeks).	<i>yazuk kul-</i> 'yanlış yapmak, hata işlemek' (SÖ, 2019: 974).
yel-, yıl- (1077, 1955, 2846, 5681).	<i>yel-</i> "koşmak" (SÖ, 2019: 975).
yetgel-ir (< yet- 'yetişmek üzere olmak') (6167).	<i>yet-gelir</i> (ST, 1981: 73).
yetiz 'geniş, enli' (3416).	<i>yetiz</i> (ST, 1981: 73).
yetip (< yet- 'yetişmek, erişmek, kâfi gelmek') (4782).	<i>titip</i> (< tit- 'vaz geçmek') (ST, 1981: 73).
yig 'yeğ, iyi, daha iyi' (<i>bk.</i> İndeks).	'çığ' (ST, 1981: 73).
yiglik 'iyilik' (2848).	'çığlık' (ST, 1981: 73).
yiged- 'artmak' (4705).	'üstünleşmek' (ST, 1981: 73).
yigü (ortaç olarak gösterilmiş) (495, 3924, 3926, 3761).	'yiyecek, yemek' (ST, 1981: 73).
yilkit-, yilküt- 'heyecanlandırmak' (3104, 3540, 3567).	<i>yilgüt-</i> (ST, 1981: 74).
yilkür- 'uçuşmak' (74).	<i>yilgür-</i> 'cırpınmak' (ST, 1981: 73).
yirindi (< yirin- 'iğrenmek') (5327).	<i>yarındı</i> (ST, 1981: 75).
yiriş- 'gülümsemek' (3953, 5827).	<i>yırış-</i> (ST, 1981: 75).
yim 'yemek' (5600).	<i>yem</i> (ST, 1981: 74).
yişin 'çökük, çökmüş' (4675).	<i>yışın</i> (ST, 1981: 75).
yiş kıl- 'gayret etmek' (2959).	<i>tiş kıl-</i> (ST, 1981: 75).
yitim 'tamam' (4585).	'kayba uğramış, eksilmiş' (ST, 1981: 75).
yoduğ 'iftira, iftira edilen' (1400b, 1452b, 1956b).	'felaket, zarar' (ST, 1981: 76).
yolçı 'yolcu, yoldaş' (5209, 4454).	'kılavuz, yol gösterici' (ST, 1981: 76).
yolun- 'sıyrılmak' (662).	<i>yulun-</i> (ST, 1981: 76).
yolunur (662).	<i>yulwnur</i> (GSY, 2016: 58).
yomkılarıg (1180).	<i>yungularıg</i> (GSY, 2016: 219).
yori- 'yürüme, varmak' (234).	'yaşamak, ömür sürmek, davranmak' (ST, 1981: 76).
yoriğa 'yürüyen' (1428).	'rahvan, yorga' (ST, 1981: 77).
yort- 'bir işe başlamak üzere yürüme' (2341, 2585, 5591, 2587).	'at sürmek, atla gitmek, sefer etmek' (ST, 1981: 77).
yul- 'koparmak, kurtarmak, kurtulmak' (3465b).	'temizlenmek, yıkanmak, arınmak' (ST, 1981: 77).

Hamdiye DEMETLER

yula ‘kandil’ (<i>bk.</i> İndeks).	‘meşale’ (ST, 1981: 77).
yula ‘kandil’ (1263, 5592).	<i>yul a!</i> (< <i>yul-</i> ‘kurtarmak’ eyleminden dize sonu ünlemesi) (ST, 1981: 77).
yuluğ ‘fidye, feda, kurban’ (1736).	‘ticaret, alış veriş’ (ST, 1981: 77).
yumdar- ‘toplamak’ (2996, 5315).	<i>yomdar-</i> (İT, 2015: 21).
yuwul- ‘akıtmak’ (4902, 6213, 6238, 6327).	‘(gözyaşı) yuvarlanmak’ (ST, 1981: 77).
yür ‘bir darı cinsi’ (3612).	‘darı’ (ST, 1981: 77).
yüz ‘yüz, çehre’ (270, 6623).	‘yüz (sayı)’ (ST, 1981: 78).
yüzsüzlük ‘yüzsüzlük’ (816).	‘asıf suratlılık’ (ST, 1981: 78).
ziyaret kı- ‘ziyaret etmek’ (5023).	‘uğur sayma’ (ÖT, 2009: 491).

2.2. Kutadgu Bilig’de Köken Teklifleri

Kutadgu Bilig’de bazı kelimelerin kökenleri ile ilgili en kapsamlı çalışma Semih Tezcan’a aittir. Tezcan, Kutadgu Bilig metninde köken ile ilgili gördüğü aksaklıkları dile getirmiş ve düzeltmeler teklif etmiştir. Söz konusu düzeltme teklifleri aşağıda sunulmuştur:

R.R. Arat Okuyuşu	Düzeltilme Teklifleri
ajun ‘dünya’ (Fa.) (<i>bk.</i> İndeks).	Soğd. (ST, 1981: 28).
aķur ‘ahır’ (5369, 5370).	Fa. (ST, 1981: 28).
burhan ‘burkan, put’ (5486).	Çin. (ST, 1981: 36).
çurnı ‘müshil ilacı’ (1064, 2887).	Cürna [Sansk.] (ST, 1981: 38).
ķaznaķ ‘hazine’ (<i>bk.</i> İndeks).	ħazina [Ar.] (ST, 1981: 48).
kebit ‘dükkan’ (5108, 5497).	Soğd. (ST, 1981: 48).
kend ‘kent, şehir’ (<i>bk.</i> İndeks).	Soğd. (ST, 1981: 49).
ķulavuz ‘kılavuz’ (128, 129, 3730, 6519).	İran. (ST, 1981: 52).
liw ‘yemek, aş’ (2549, 2551, 2553).	Çin. (ST, 1981: 52).
muyan ‘sevap’ (<i>bk.</i> İndeks).	punya [Sans.] (ST, 1981: 53).
mün ‘sermaye’ (<i>bk.</i> İndeks).	pên [Çin.] (ST, 1981: 53).
saw ‘som’ (<i>bk.</i> İndeks).	şâf [Ar.] (ST, 1981: 58).
sekerçi ‘haydut’ (5571).	serkerde ‘elebaşı, çetebaşı’ [Fa.] (ST, 1981: 58).
sır ‘sır, kalıp’ (2452, 2798, 5112).	Çin. (ST, 1981: 59).
simiş ‘simiş, çekirdek’ (4660).	semečko [Rus.] (ST, 1981: 59).
şatu [Fa.] ‘merdiven’ (6033, 6043, 6072).	Türk. (ST, 1981: 61).
tađu ‘unsur, tıynet, tabiat’ (1054, 1055, 3579, 4621, 4637, 4673).	dhātu [Sansk.] (ST, 1981: 61).

tağı ‘yabani’ (5369, 5375, 6617).	Türk. ‘dişi yabaneşeği’ (ST, 1981: 61).
yang ‘merkez, âdet, kaide, tarz’ (bk. İndeks).	Çin. (ST, 1981: 70).
yarı ‘yardım’ (bk. İndeks).	yāri [Fa.] (ST, 1981: 71).
yawa ‘heder, boşu boşuna, lüzumsuz’ (bk. İndeks).	yāva [Fa.] (ST, 1981: 72).

2.3. Kutadgu Bilig’de İndeks ile İlgili Düzeltme Teklifleri

Kutadgu Bilig’in indeksi ile ilgili en kapsamlı çalışma Semih Tezcan’a aittir. Ancak Tezcan dışında birçok araştırmacı, metin üzerinde indeks ile ilgili gördüğü aksaklıkları dile getirmiş ve düzeltmeler teklif etmiştir. Söz konusu teklifler aşağıda sunulmuştur:

alın- ‘alınmak’ (bk. İndeks).	İndeks’te anlamın ‘almak, edinmek’ olarak düzeltilmesi gerekir (İT, 2015: 203).
ara ‘bâzan’ ve ara ‘ara, arasında’ (bk. İndeks).	Bu maddenin verileri arasında bulunan <i>arala</i> ayrı bir madde başı yapılmalıdır (ST, 1981: 29).
aşa- ‘yemek, aş yemek’ (bk. İndeks).	123, 836, 1350 ve 1553. beyitlerde ‘yemek, hükmetmek’ anlamı vardır. 1480. beyitteki <i>aşa</i> ise, <i>aş-</i> ‘aşmak, geçmek’ eyleminden ulaştır ve <i>aş-</i> ‘aşmak’ madde başına aktarılmalıdır (İT, 2015: 85).
at ‘ad, isim’ (bk. İndeks).	Bu maddenin verileri arasında bulunan <i>athğ</i> ‘paye sahibi, ulusun ileri geleni’ anlamında olduğuna dikkat edilmelidir. Gerçekte <i>athğ</i> ‘adlı, adlandırılan, ileri gelen’ gibi yapım ekleriyle türemiş sözcüklerin at’tan ayrılması, ayrı madde başları olarak farklı anlamlarıyla verilmesi gerekirdi (ST, 1981: 32).
ayağ ‘çanak, kâse, kadeh’ (2824, 2878, 4645).	Bu maddenin verileri arasında bulunan <i>ayağ başla-</i> deyimini 4645’te bulunmamaktadır. İndeks’te eksiklidir (ST, 1981: 33).
bar-ıp (489).	<i>tüşti bërîp</i> (< <i>tüşti</i> ‘konak, mola; <i>tüşti bër-</i> ‘konaklamak, mola vermek’). Bağlama göre beyitte geçen <i>tüşti</i> kelimesinin ‘konak, mola’ anlamında ve <i>tüşti bër-</i> deyiminin ‘konaklamak, mola vermek’ anlamındadır. Bu nedenle <i>tüşti bër-</i> deyimini ayrı madde başı yapılmalıdır (SÖ, 2019: 967).
başlar ‘yönetmek, önderlik etmek, ko-	Kutadgu Bilig’de geçen <i>başlar</i> kelimesinin

Hamdiye DEMETLER

muta etmek' (<i>bk.</i> İndeks).	örnekleri, sıfat olarak kullanılmıştır. İndekste <i>başlar</i> sıfat-fiilinin geçtiği 18 beyit numarasının <i>başla-</i> maddesinde geniş zaman çekimli fiil örnekleriyle bir arada <i>başla-r</i> şeklinde verilmiş olması yanlış olmuştur. Bu kelimenin ayrı bir madde başı yapılması veya aynı başlık altında madde yapılması, sıfat-fiil örneklerinin ayrıca belirtilmesi gerekir (SÖ, 2009: 430).
böz 'bez' (1238, 1420, 3616, 4700, 6374, 6443, 6552).	Bu maddedeki bütün verilerin <i>iki böz</i> 'kefen' deyimini içinde geçtiğini belirtmek gerekir (ST, 1981: 36).
buz- (<i>bk.</i> İndeks).	İndeks'te <i>buz-</i> maddesi altında yer alan <i>buz-du</i> ve <i>buz-uğlı</i> söz konusu beyitlerde bir değil iki kez geçmektedir. <i>buz-ma</i> verileri arasına 5537 de katılmalıdır (İT, 2015: 145).
bütünlük (4945, 4946).	Bu maddede verilen bütünlük'e ait verilerin hepsi <i>bütünlük</i> maddesine aktarılmalı, ya da ayrı bir madde başında toplanmalıdır (ST, 1981: 37).
çağrı-çavlı-tigin-manç 'doğan kuşu, çakır kuşu', 'şan, şöhret, ses', 'tigin, prens', 'güvenilen, inanılan, güvenme, inanma' (4068).	Çeviride 'beg kelimesi ile birer unvan grubu' oluşturmuştur (ÖT, 2009: 488).
ew 'ev' (2877, 3522a, 5365a).	Bu maddenin verileri arasına <i>ewin</i> 'tane' verileri karışmıştır, bunlar ayrı bir madde başında toplanmalıdır (ST, 1981: 40).
irte-megli (4340).	İndeks'te <i>irte-megli irteme-gil</i> yerine bir dizgi yanlışdır (İT, 2015: 93).
iwit 'evet', iwit kıl- 'karar vermek' (5872).	Bu madde çıkartılarak <i>iwit!</i> (2. kişiye buyruk) <i>iwit-</i> 'koşmak, acele etmek' maddesine eklenmelidir (ST, 1981: 45).
kaş 'ön, yamaç, tepe' (5668, 6340).	<i>kaş-a</i> verileri <i>kaş</i> 'kaş' maddesine geçirilmelidir (ST, 1981: 47).
katıg 'katı, sert, çok' (<i>bk.</i> İndeks).	'ağır, kesin, kat', <i>katıg tut-</i> 'sıkı tut-' (ÖT, 2009: 489).
kaysarı 'kayser'le ilgili kayserî (bir kuş çeşidi) (94).	94. beyitte geçen <i>ray-i hindi</i> de dizinde 'bir kuş adı' olarak verilmiştir. Oysa bu beyitte kuşlar, imparatorlara ve Hint racalarına benzetilmektedir, bunların 'bir kuş adı' olması gerekmemektedir (ST, 1981: 48).

kül ‘kalkuyruk kuşu’ (72).	Bunun K I 337’de verilen <i>kül kuş</i> , <i>kül kudruk</i> için bir düşünüm olduğu açıktır (ST, 1981: 49).
konuk (817, 4415, 5844).	İndeks’te 817. beyitte <i>konuk</i> sözcüğünün iki kez geçtiği belirtiliyor; oysa bu beyitte <i>konuk bol-</i> birleşik eylemi bulunmamaktadır (İT, 2015: 147).
kotur- ‘boşaltmak’ (117, 1455), kotrul- ‘boşaltılmak’ (2812).	İndeks’te bu anlamlar, sırasıyla ‘bırakmak, terk etmek, uzaklaştırmak’ ve ‘bırakılmak, terk edilmek’ olarak düzeltilmelidir (İT, 2015: 189).
kurug ‘kuru, boş, asılsız’ (4926).	Bu maddenin verileri arasında yer alan <i>kuruglug</i> ‘kurulmuş’ anlamındadır. Aynı madde başı yapılmalıdır (ST, 1981: 52).
kögüz ‘göğüs’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>kögüz</i> ‘göğüs’ verileri arasında yer alan <i>kögüz-lüg</i> 2282’de ‘mert’ 4845, 5212’de ‘kibirli, gururlu’ anlamındadır. Aynı madde başı yapılmalıydı (ST, 1981: 50).
köni ‘dik, doğru, gerçek’ (6134).	“sabit” (ÖT, 2009: 489).
met ‘böyle, öyle, artık’ (1795, 6578).	Arapça olarak gösterilmesi yanlıştır. 33b’deki <i>senmet</i> biçiminin de burada gösterilmesi gerekirdi (ST, 1981: 53).
min ‘ben’ (6580).	min’in madde başı yapılarak ‘ben’ anlamının verilmesi doğru değildir. Söz konusu biçim yalnızca <i>men</i> adının çekim köküdür. Burada yer alan minçe’yi Arat ‘kendime’ diye çevirmiştir. Bunu <i>minça</i> okumak ve ‘itibaren... başlayarak’ anlamak gerekir (ST, 1981: 53).
müne ‘kusurlu, mâyup’ (5276).	<i>biçi müne-</i> ‘kendi kusurunu bilmek, kendi ayıbından utanmak’ eyleminden 2. kişiye buyruktur. Aynı madde başı yapılması gerekir (ST, 1981: 53).
oduğluk ‘uyanıklık’ (<i>bk.</i> İndeks).	İndeks’te +rAk ekli biçim <i>oduğluk</i> maddesinde gösteriliyor; <i>oduğ</i> maddesine alınmalı (İT, 2015: 71).
oğurlug ‘uğurlu’ (595).	uğurlug ‘uygun zaman, fırsat’ (İT, 2015: 70).
ö- ‘düşünmek’ (3142).	Bu maddenin verilerinden <i>öğü</i> ‘çare, önlem, tedbir’ anlamıyla ayrı bir madde başı yapılmalıdır (ST, 1981: 55).
ödlek (<i>bk.</i> İndeks).	İndeks’te bu sözcüğün geçtiği veriler arasında geçen C 18, 647, 5328, 5331, 6101 ve 6132.

Hamdiye DEMETLER

	beyitlerde bu sözcük bulunmuyor. Buna karşılık şu beyitlerde geçtiği atlanmıştır: 4924, 5950, 6095, 6231, 6348 (İT, 2015: 47).
ögsüzün ‘öksüz olarak’ (1487, 5380).	İndeks’te <i>ög</i> ‘akıl, anlayış’ madde başı altında bulunuyor; oysa bu sözcük ET <i>ög</i> ‘anne’ sözcüğünden türemiştir. Buna göre <i>ögsüzün</i> yeni bir madde başı olmalıdır (İT, 2015: 81).
öñdür- ‘kurmak’ (5971).	İndeks’te bu madde <i>oñdur-</i> ‘soldurmak’ olarak düzeltilmelidir (İT, 2015: 182).
örüng ‘ak, beyaz’ (1319, 3010, 3011, 4199).	Bu maddenin verilerinden <i>örüng kuş</i> ‘akdoğan’ deyimi bulunmaktadır. Bunun ayrı madde başı yapılması gerekirdi (ST, 1981: 56).
özin (4968).	‘vadi, ırmak’ anlamındadır, ayrı madde başı yapılması gerekir (ST, 1981: 57).
sağal ‘sakal’ (667, 4636, 4277).	Maddenin verileri arasında dizinde belirtilmemiş iki deyim gösterebiliriz: <i>kökçin sağal</i> ‘orta yaşlı, sakalına kır düşmüş (kişi)’, <i>sağal tut-</i> ‘birisini kendine bağlı kılmak, ele geçirmek (kişi)’ (ST, 1981: 57).
sağlığ ‘böyle’ (4565).	İndekste bulunmamaktadır (ÖT, 2009: 489).
sır (4458).	Bu maddeden sonra <i>sırçı</i> ‘cilacı’ eklenmelidir (ST, 1981: 59).
-sün (3179, 4944).	-sü (3. Teklik Kişi Emir Eki) (ÖT, 2009: 488).
tawıg ‘alış-veriş’ (2803).	<i>tawıg</i> eksiktir. Kökeni <i>tawar</i> ‘mal, davar’ sözcüğünün bu kökten olduğu düşünülebilir (ST, 1981: 62).
telgü ‘gelişigüzel’, telgüüg (1777).	Arat bu biçimi ‘gelişi güzel kesilir’ diye çevirmiş, yani <i>tel-</i> ‘delmek’ eylemini düşünmüştür. Gerçekte <i>telgüüg</i> bir istinsah yanlış olabilir (ST, 1981: 62).
telim ‘çok, pek çok, bol, fazla’ (1374, 6344).	İndeks’te beyit numarası olarak düzeltilmeli (ÖT, 2009: 490).
tengrilik ‘tanrılık’ (4202, 4204, 4225, 4581, 6475, 6479).	ilahi (4202, 4204), ahiret (4581), din (4225), Allah rızası (6475, 6479) (ÖT, 2009: 491).
terk ‘kez, çabuk’ (bk. İndeks).	terkin ‘çabucak’ ayrı bir maddebaşı olmalıydı (ST, 1981: 63).
terk (bk. İndeks).	İndeks’te terk verilerinden, şu beyitlerde sözcüğün birer kez daha geçtiği atlanmıştır: 699, 745, 2805 (İT, 2015: 149).
tirilgü bër- ‘geçimlik vermek, rızık	İndeks’te <i>tirilgü</i> maddesi girmelidir (İT, 2015:

vermek ² (1344, 3191, 3718 ve 3902).	135).
toķım toķı- ‘kesimlik hayvan kesmek’ (4669).	İndeks’te eksiktir (ÖT, 2009: 492).
tözü (<i>bk.</i> İndeks).	İndeks’te tözü’nün 2020. beyitte iki kez geçtiği belirtiliyor, ancak bir kez geçmiştir. Ayrıca <i>tözü-g</i> verilerine 4901. beyit de eklenmelidir (İT, 2015: 176).
tuğ davul (86a).	İndeks’te eksiktir (ÖT, 2009: 492).
tura (1296, 3937, 4323, 6643).	Burada ulaç değil, dize sonu ünlemesidir (tura!) (ST, 1981: 65).
tura ‘kalkan, kale’ (6625).	<i>türe</i> ‘dürerek’ olarak anlaşılmalı, metin ve dizinde düzeltilmelidir (ST, 1981: 65).
turguçı ‘durucu, duran’ (<i>bk.</i> İndeks).	<i>tutguçı</i> ‘tutucu, tutan’(ÖT, 2009: 491).
tut- ‘tutmak’ (<i>bk.</i> İndeks).	İndeks’te <i>tut-</i> fiili, alfabetik olarak yanlış yerdedir (SÖ, 2019: 971).
tutğun ‘esir’ (373).	Bu maddede <i>tutğun-ı</i> eksiktir (ST, 1981: 66).
tügün ‘dügüm’ (<i>bk.</i> İndeks).	dügüm (ÖT, 2009: 491).
tünki (3633, 4347, 6558).	İndeks’te, bir dizgi yanlış sonucu <i>tünki</i> verileri arasında geçen 4347 ve 6558. beyitlerde <i>tünki</i> değil, <i>tünle</i> geçmektedir; ilgili bölüme aktarılmalıdır (İT, 2015: 44).
tüs ‘renk, güzel, koku, rayiha’ (829).	tüsüg (< tü+sig) ‘renkli’ ayrı madde başı yapılmalıdır (ST, 1981: 67).
ud- (<i>bk.</i> İndeks).	İndeks’teki <i>ud-</i> madde başıyla ilgili şu düzeltmeler yapılmalıdır, 1. <i>udu bar-</i> verileri, <i>ud-u</i> verileri arasında da tekrar edilmiştir; 2. <i>ud-up</i> verisi, gerçekte, <i>udu-p bar-</i> ‘uyuyup gitmek, uykuya dalmak’ biçiminde düşünülmemelidir. İndeks’teki <i>ud-</i> ‘uyumak’ madde başı yanında <i>udu-</i> değişken biçimi de yer almalıdır; 3. <i>ud-a bër-</i> verileri, <i>ud-u bër-</i> verileri arasında geçmektedir (İT, 2015: 195).
Uğrayu	Bu madde İndeks’te eksiktir (İT, 2015: 176).
ula- ‘bağlamak, eklemek, toplamak’ (75).	Bu maddenin verileri arasında bulunan <i>ular</i> ‘keklik’ anlamında olup tabii ayrı bir madde başı yapılması gerekirdi (ST, 1981: 68).
uluğ ‘ulu, büyük’ (6493).	uluğ kün ‘kıyamet günü’ (ÖT, 2009: 491).
uruğ ‘tohum, nesil, soy, sop’ (6033).	Bu maddenin verileri arasında yer alan <i>uruğluğ</i> ‘vurulmuş, konmuş’ anlamındadır,

Hamdiye DEMETLER

	ayrı madde başı yapılmalıydı (ST, 1981: 68).
uzluk ‘ustalık, maharet’ (<i>bk.</i> İndeks).	Kelime İndeks’in alfabetik sırasında yanlış yerdedir. Düzeltmesi gerekir (ÖT, 2009: 491).
üyür ‘darı’ (3612).	Bu maddenin aynı anlamdaki <i>yür</i> ile karşılaştırılması gerekir (ST, 1981: 69).
ya ‘yay’ (4926a).	Bu maddenin verileri arasına <i>ya+sı</i> da katılmalıdır (ST, 1981: 69).
yang ‘merkez, âdet, kaide tarz’ (414, 1635, 3581, 6016).	İndeks’te Çince den ödünçleme olduğu belirtilmeliydi. Bu madde verileri arasında yer alan <i>yang+ı yanğ+ı</i> ‘karşılığı’ biçiminden orta hece düşmesiyle ortaya çıkmıştır, bu verilerin <i>yanğ</i> ‘cevap, karşılık’ maddesine aktarılması gerekir (ST, 1981: 70).
yangı ‘yeni’ (6388).	<i>yang+ı</i> ‘yöntemi’ olup <i>yang</i> maddesine aktarılmalıdır (ST, 1981: 70).
yangıl- ‘yanılmak’ (<i>bk.</i> İndeks).	Bu maddenin verileri arasına <i>yanglur</i> eklenmelidir (ST, 1981: 70).
yarukluk (35, 734, 825, 6127).	İndeks’te <i>yarukluk</i> için verilen yalın durumlu on bir veriden dördü <i>yarukluk-ı</i> (3.kişi iyelik eki) olmalı (İT, 2015: 65).
yas ‘zarar’ (4926, 6033).	Bu maddenin verileri arasında yer alan <i>yası</i> ‘enli’ ayrı bir madde başı yapılmalıdır. Yine aynı maddede verilen <i>ya+sı</i> ‘yayıdır’ ve <i>ya</i> ‘yay’ maddesine aktarılmalıdır (ST, 1981: 71).
yaz- ‘çözmek’ (1809, 80).	<i>kaş köz yaz-</i> ‘kaşı gözü gevşetmek = yüzü gülmek’, <i>yüz yaz-</i> ‘yüz gevşetmek = sevinmek’ deyimlerinin geçtiğine dikkati çekmek gerekir (ST, 1981: 72).
yem ‘yem’ ile <i>yim</i> ‘yemek’ (5605).	Bu sözcükler birbiriyle karşılaştırılmıştır. Gerçekte bunlar iki ayrı sözcüktür (ST, 1981: 72). Dizinde gösterilen <i>yim</i> ise yanlıştır (ST, 1981: 74).
yet- ‘yetişmek, erişmek, kâfi gelmek’ (4782).	Bu maddenin verilerinden <i>yetip</i> metinde <i>titip</i> biçiminde düzeltilmeli ve dizine eklenmesi gereken <i>tit-</i> ‘vaz geçmek’ maddesine aktarılmalıdır. Aynı maddeye <i>yetimez</i> 5362’nin eklenmesi gerekir (ST, 1981: 73).
yıraş- (5659).	İndeks’te <i>yıraş-</i> için bir dizgi yanlış sonucu ‘uzlaşmak’ anlamı verilmiş; ‘uzaklaşmak’

	olacak (İT, 2015: 212).
yi- ‘yemek’ (bk. İndeks).	Bu maddenin verileri arasına <i>yir</i> 23 ve 1532 de katılmalıdır (ST, 1981: 73).
yil ‘yel, rüzgar’ (bk. İndeks).	2097’de <i>yil bol-</i> ‘heba olmak, yitip gitmek’ deyiminin bulunduğuna dikkati çekmek gerekir (ST, 1981: 73).
yilgü-di (5792).	İndeks’te <i>yilgü-di</i> biçimi eksiktir (İT, 2015: 206).
yit- ‘yitmek, kaybolmak’ (bk. İndeks).	Bu maddenin verileri arasına 1528 <i>yiter</i> de alınmalıdır (ST, 1981: 75).
yulduz-ın (127).	yulduz-ı (İT, 2015: 33).
yüz ‘yüz, çehre’ (bk. İndeks).	270, 6623’de ‘yüz (sayı)’ anlamındadır ve bu maddeye aktarılmalıdır. Aynı maddede şu deyimlerin gösterilmesi gerekirdi; <i>yüz aç-</i> ‘ilk kez yüzünü göstermek’, <i>yüz yaz-</i> ‘sevinmek’, <i>yüz ur-</i> ‘yönelmek’, <i>yüz açuk tut-</i> ‘güler yüz göstermek’, <i>yüz ewür-</i> ‘yüz çevirmek, ilgilenmez olmak’, <i>yüz kıl-</i> ‘yüz vermek, davranmak, muamele etmek’, <i>yüz kızıl kıl-</i> ‘başarı göstermek’, <i>yüz suvu</i> ‘saygınlık, itibarlı’, <i>yüz suvluğ tut-</i> ‘saygınlığını korumak’, <i>yüz utru</i> ‘karşı, katında, huzurunda’ (ST, 1981: 78).

Sonuç

İslami dönem Türk edebiyatının bilinen ilk eserlerinden biri olan Kutadgu Bilig, şimdiye kadar bilim dünyasında üzerinde birçok çalışma ve araştırma yapılmış olmasına rağmen birçok araştırmaya ışık tutmaktadır. Bu çalışmada, eser üzerinde yapılan çalışmalara yönelik düzeltme teklifleri sunulmaktadır.

Bu çalışmayla, Kutadgu Bilig metni üzerine okuma, anlam ve indeks ile ilgili çok fazla düzeltme teklifinin yapılmış olduğu tespit edilmiştir. Ancak köken ile ilgili yapılmış düzeltme tekliflerinin ise çok fazla olmadığı görülmüştür.

Yukarıda Kutadgu Bilig ve İndeksi ile ilgili yapılmış olan düzeltmelere başlıklar halinde dikkat çekilmiş olan bu düzeltme teklifleri, metin üzerine yalnızca yeni düzeltmelerin yapılabilceğini göstermektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Makale tek yazarlıdır.

Destek Beyanı

Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kısaltmalar

Ar. : Arapça.

A: Kutadgu Bilig A Nüshası.

B : Kutadgu Bilig B Nüshası.

bk. : Bakınız.

C : Kutadgu Bilig C Nüshası.

Çin. : Çince.

EÇ: Engin Çetin.

ET: Eski Türkçe.

EÜ: Emre Üzer.

Fa. : Farsça.

FB: Fatih Bakırcı.

GG: Galip Güner.

GÖ: Gökhan Ölker.

GSY: Gülden Sağol Yüksekaya.

İran. : İrancı.

İT: İbrahim Taş.

ÖT: Özcan Tabaklar.

Rus. : Rusça.

Sans. : Sanskritçe.

Soğd. : Soğdca.

SÖ: Sadettin Özçelik.

ST: Semih Tezcan.

Türk. : Türkçe.

OÜ: Orçun Ünal.

ZÖ: Zafer Önler.

Kaynaklar

- Arat, R. R. (1991). Kutadgu Bilig I Metin, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2003). Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ata, A. (1993). Kutadgu Bilig Üzerinde Bir Düzenleme Denemesi, kör mü? kür mü?, Türkoloji Dergisi, 11 (1), 301-308.
- Bakırcı, F. (2019). Kutadgu Bilig’de Geçen ‘Urunçak’ Sözcüğü Üzerine, Uluslararası Kutadgu Bilig Kurultayı (26-28 Eylül 2019), Ankara, 144-150.
- Banguoğlu, T. (1974). Türkçenin Grameri. İstanbul: Baha Matbaası.
- Çetin, E. ve Üzer, E. (2019). Kutadgu Bilig’de “Kılık” ve “Kılınç” Sözlerinin Kullanım Özellikleri Üzerine, Uluslararası Kutadgu Bilig Kurultayı (26-28 Eylül 2019), Ankara, 299-316.
- Dilâçar, A. (2016). Kutadgu Bilig İncelemesi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2014). Kâşgarlı Mahmud Dîvânü Lugâti’t-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2015). Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (2009). Türk Dil Bilgisi, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Güner, G. (2011). Kutadgu Bilig’de Geçen ‘Simiş’ Kelimesi Üzerine Düşünceler, Turkish Studies, 6 (2), 467-472.
- Haciminoğlu, N. (2003). Karahanlı Türkçesi Grameri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1980). Kutadgu Bilig ve Kültür Tarihimizdeki Yeri, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Karahan, L. (2011). Kutadgu Bilig’in Fergana Nüshasındaki Satır Altı Notlara Dair, Doğumunun 900. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009), Ankara, 285-296.
- Korkmaz, Z. (2009). Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hamdiye DEMETLER

- Ölmez, M. (2011). Kutadgu Bilig'in Söz Varlığı ve adakşu "Birlikte, Beraber, Yanyana" Üzerine, Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009), Ankara, 399-406.
- Ölker, G. (2015). Kutadgu Bilig'in Fergana Nüshasındaki Satır Altı Notlar Üzerine, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 37, 263-284.
- Önler, Z. (2004). Kutadgu Bilig Üzerine Notlar, Türk Dilleri Araştırmaları, 14, 79-94.
- Önler, Z. (1993). Kutadgu Bilig'de Ekçek Kelimesi Üzerine, Türk Dilleri Araştırmaları, 497, 342-344.
- Özçelik, S. (2009). Kutadgu Bilig ve Dede Korkut'ta Ortak Bir Kelime ve Dizinlerde İşlenişi Üzerine, Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacip ve Eseri Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009), Ankara, 425-432.
- Özçelik, S. (2019). Kutadgu Bilig ve Dizini Üzerine Düzeltmeler, Uluslararası Kutadgu Bilig Kurultayı (26-28 Eylül 2019), Ankara, 966-976.
- Sağol Yüksekaya, G. (2016). Kutadgu Bilig'in Tenkitli Metni Üzerine Notlar I, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları, 209, 52-62.
- Sağol Yüksekaya, G. (2016). Kutadgu Bilig'in Tenkitli Metni Üzerine Notlar II, Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 212-223.
- Sırasögüt, M. (2020). Kutadgu Bilig'in Sıklık Sözlüğü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tabaklar, Ö. (2009). Kutadgu Bilig İndeksinde Bazı Düzeltme Önerileri, Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacip ve Eseri Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009), Ankara, 485-492.
- Taş, İ. (2015). Kutadgu Bilig'de Söz Yapımı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tezcan, S. (1981). Kutadgu Bilig Dizini Üzerine, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 45(178), 23-78.
- Tezcan, S. (2009). Kutadgu Bilig'de Yeni Düzeltmeler, Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacip ve Eseri Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009), Ankara, 523-534.
- Ünal, O. 2010. Kutadgu Bilig'de Geçen Yaşsağuç Kelimesi Üzerine, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 28, 159-170.
- Von Gabain, A. (1988). Eski Türkçenin Grameri (Çev. Mehmet Akalın), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yusuf Has Hacip. (2019). Kutadgu Bilig-Tıpkıbasım I-III, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Extended Summary

Kutadgu Bilig, written in 11th century Karakhanid Turkish, is one of the richest literary works of historical Turkic languages. There are many studies on the Kutadgu Bilig text, which has an important place in Turkish language and culture. On the Kutadgu Bilig text, first of all, Reşit Rahmeti Arat attracted a great deal of attention. Arat has published three books on Kutadgu Bilig. First of all, Arat prepared the text by criticizing the edition based on three copies of the text, and then completed the translation of this text into Turkey Turkish. Arat started to work on the index of Kutadgu Bilig, but died before he could complete this work. After his death, this study was completed by O. Fikri Sertkaya, Kemal Eraslan and Nuri Yüce and published as Kutadgu Bilig index.

Kutadgu Bilig, one of the most important works of Karakhanid Turkish, has been an important source that can be used to enlighten various issues related to the Turkish language until today. There are many researches and studies on Kutadgu Bilig, which is one of the richest literary works of historical Turkish languages and reflects the features of Karakhanid Turkish in the 11th century very well. The work still sheds light on many researches, although many studies and researches have been done on it in the scientific world so far.

Kutadgu Bilig is perhaps the most valuable resource available to us in terms of illuminating the issues of justice and law, which are claimed to be the missing parts of Turkish culture. Probably because of this, Kutadgu Bilig has been one of the most discussed Turkish works since 1825, when it was recognized by the scientific world. Many local and foreign linguists, historians, lawyers, men of letters talked about this book and tried to evaluate it within their own field of specialization and knowledge (Kafesoğlu, 1980: 4-5). Many studies and correction proposals have been made on the Kutadgu Bilig text and index until today. Tezcan focuses on this subject in his studies on the Kutadgu Bilig Index and

This voluminous work of over 6600 couplets is naturally a very rich material for Turkish language research. The work has an important place in Turkish language studies in terms of grammar. It is an indispensable source for studies in the field of grammar, both in its subject and volume. The work has a unique quality in terms of its subject. It makes the work an important source in studies in the fields of history, cultural history and history of thought in terms of reflecting the individual and social value judgements, management understanding and worldview of the society in which it is formed (Önler, 2004: 79).

Balasagunlu Yusuf's Kutadgu Bilig work was chosen as the basis for this study. In the study, Revision Proposals Made in Turkey on the Kutadgu Bilig Text are mentioned. In recent years, correction proposals on the work have increased considerably. As the corrections on Kutadgu Bilig increased, so did the data. It has been prepared with the idea of creating an index of revision proposals made on the Kutadgu Bilig text in order to be a key starting point for the studies to be done with this study and to help the researchers. Our study is limited to the correction proposals made on Kutadgu Bilig from 1981 to 2019 in Turkey.

This study consists of three main titles, Meaning and Reading Proposals in Kutadgu Bilig, Origin Proposals and Index Related Correction Proposals. The most comprehensive study on the meaning and reading, origin and index correction proposals in Kutadgu Bilig belongs to Semih Tezcan. However, besides Tezcan, many researchers such as Sadettin Özçelik, İbrahim Taş, Gülden Sağol Yüksekaya, Özcan Tabaklar, Engin Çetin, Emre Üzer, Fatih Bakırcı, Galip Güner, Gökhan Ölker and Zafer Önler

Hamdiye DEMETLER

have also expressed the problems they see in the Kutadgu Bilig text regarding meaning and reading, origin and index, and suggested corrections. These proposals have been presented above.

In our study, the words for which correction proposals were made by the researchers were listed in alphabetical order and correction proposals were given against them. These corrections on Kutadgu Bilig, which have been noted in the titles, have been showed that new corrections can be made on the text.